Οι «κατ' οίκον» εργασίες στο Δημοτικό Σχολείο και στην προετοιμασία-μελέτη του Ολοήμερου Σχολείου

Ελένη Γκονέλα
Σχολική Σύμβουλος

1. Εισαγωγικά

«Κατ' οίκον εργασίες (Κ.Ο.Ε.) ονομάζουμε τις εργασίες εκείνες που αναθέτει ο δάσκαλος στους μαθητές για το σπίτι. Πρόκειται, δηλαδή, για εργασία που συμπληρώνει την εργασία του σχολείου στο σπίτι.

Κατά γενική εκτίμηση οι Κ.Ο.Ε. αποτελούν ένα από τα σοβαρά, ανοιχτά εκπαιδευτικά θέματα, που εξακολουθεί να παραμένει επίκαιρο, ένα από τα προβλήματα της Διδακτικής που δεν έχει ακόμα απαντηθεί. Χρειάζεται όμως να μελετηθεί και να αντιμετωπιστεί με υπευθυνότητα και αποτελεσματικότητα από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς: Πολιτεία, ειδικούς επιστήμονες, εκπαιδευτικούς, γονείς, μαθητές (Παπαγρηγορίου, 2003).

Οι Κ.Ο.Ε. αποτελούν ένα παγκόσμιο, διαχρονικό πρόβλημα του σύγχρονου σχολείου. Είναι αλήθεια ότι οι Κ.Ο.Ε. προκαλούν αρκετές ανησυχίες, λόγω της αύξησης της ποσότητας και της συχνότητας με την οποία δίνονται στους μαθητές από τους δασκάλους (μεγάλος αριθμός φωτοτυπιών), αλλά και γιατί οι γονείς αρέσκονται στις πολλές Κ.Ο.Ε. «πιέζοντας» με διάφορους τρόπους τους εκπαιδευτικούς ή «αξιολογώντας» τους, κάποιες φορές, από την ποσότητα των Κ.Ο.Ε. που αναθέτουν. «Στους γονείς αρέσει εκείνος ο εκπαιδευτικός που αναθέτει στους μαθητές πολλές και δύσκολες Κ.Ο.Ε.», διαπίστωσε στην έρευνά του ο Δ. Χατζηδήμου (1995).

Οι Κ.Ο.Ε. είναι από τις πολύ συνήθεις αλλά και αποτελεσματικές μορφές διασφάλισης και αξιοποίησης του αποτελέσματος της μάθησης. Για την πραγματοποίησή τους ο εκπαιδευτικός μπορεί να δώσει στους μαθητές και φύλλα εργασίας.

Στην παραδοσιακή Διδακτική ή στη Διδακτική του Αντικειμένου οι Κ.Ο.Ε. έχουν μια καθαρά ελεγκτική λειτουργία, χωρίς να γίνεται ιδιαίτερος λόγος για την αποτελεσματικότητά τους. Στην κατεύθυνση της Διδακτικής του Ενεργού Υποκειμένου μπορεί να θεωρηθεί ότι υπάρχουν πλεονεκτήματα, που σχετίζονται: πρώτο, με τη δυνατότητα διαφοροποίησης και εξατομίκευσης της διδακτικής διαδικασίας, γεγονός που απαιτεί προσοχή από τον εκπαιδευτικό κατά τη σύ-

νταξή τους και, δεύτερο, με τη δυνατότητα διαμόρφωσης του ελεύθερου χρόνου του μαθητή (Κοσσυβάκη, 2003).

Από τη μελέτη της βιβλιογραφίας προκύπτει ότι οι παράγοντες που επηρεάζουν τις αποφάσεις οι οποίες σχετίζονται με τις Κ.Ο.Ε. είναι οι εξής πέντε (Κουλουμπαρίτση, 2003):

2. Εκπαιδευτικοί παράγοντες

Οι μαθητές μέσα από το Αναλυτικό Πρόγραμμα επιδιώκεται να αποκτήσουν δεξιότητες «διά βίου μάθησης», που θα τους παρέχουν την ικανότητα να διεκπεραιώνουν μόνοι τους τις Κ.Ο.Ε.

3. Σχολικοί παράγοντες (σε τρία επίπεδα)

α. Σε επίπεδο σχολικής περιφέρειας – Ο ρόλος του Σχολικού Συμβούλου

Οι Κ.Ο.Ε. λειτουργούν συνδετικά μεταξύ σχολείου και οικογένειας. Ο Σχολικός Σύμβουλος, που βρίσκεται σε συνεχή επαφή με τις σχολικές μονάδες, συζητάει με τους εκπαιδευτικούς, παρακολουθεί την πρακτική τους, βλέπουν μαζί τα αποτελέσματα και αναλόγως προσδιορίζονται οι Κ.Ο.Ε..

β. Σε επίπεδο σχολικής μονάδας – Ο ρόλος του Διευθυντή

Ο Σύλλογος Διδασκόντων στην αρχή της σχολικής χρονιάς είναι απαραίτητο να προσδιορίζει το θέμα των Κ.Ο.Ε. Ο Διευθυντής οφείλει να ενημερώνει τους εκπαιδευτικούς σχετικά με την ποσότητα, τη συχνότητα και την ποιότητα των Κ.Ο.Ε., να συντονίζει τη συνεργασία όλων των εκπαιδευτικών και να τους καλεί σε συζητήσεις, ώστε, με την ανταλλαγή απόψεων, να επιτυγχάνεται η όσο το δυνατόν καλύτερη χρήση των Κ.Ο.Ε., με επίτευξη ισορροπίας μεταξύ αυτών και των γνωστικών αντικειμένων. Επίσης, να ενημερώνει και να εξηγεί στους γονείς τι συμβαίνει με τις Κ.Ο.Ε. Στο Ολοήμερο Σχολείο είναι σκόπιμο να συμβάλλει στη δημιουργία κλίματος συνεργασίας μεταξύ όλων των εκπαιδευτικών (πρωινής και απογευματινής ζώνης).

γ. Σε επίπεδο σχολικής τάξης – Ο ρόλος του Δασκάλου

Κάθε δάσκαλος στην τάξη του είναι βασικό από την αρχή της σχολικής χρονιάς να συζητήσει με τους μαθητές του σχετικά με τις Κ.Ο.Ε. (ποσότητα, συχνότητα, τρόπος διεκπεραίωσής τους...). Οι Κ.Ο.Ε. είναι κοινές για όλους τους μαθητές. Η ετοιμασία τους από το δάσκαλο θα γίνεται με βάση το μέσο μαθητή, ώστε να ανταποκρίνονται σε όλους. Οφείλει να τις διορθώνει επισημαίνοντας τις δυσκολίες των μαθητών και με βάση τις διορθώσεις να γίνεται επανορθωτική διδασκαλία. Είναι δε σκόπιμο ο δάσκαλος να εξηγεί και να προτείνει στους γονείς τρόπους με τους οποίους θα βοηθούν τα παιδιά τους – ειδικά στην Α' τάξη.

4. Κοινωνικοί παράγοντες. Ο ρόλος των γονέων

Οι γονείς διακατέχονται από άγχος και αγωνία για την πρόοδο των παιδιών τους. Επιχειρούν να τα βοηθήσουν, αλλά είτε από άγνοια είτε από υπέρμετρο ζήλο αντί βοήθειας προξενούν –χωρίς να το επιθυμούν– αναστάτωση και προβλήματα σε όλη την οικογένεια και ειδικά στον μαθητή. Οι γονείς των αλλοδαπών μαθητών παρουσιάζουν αδυναμία να βοηθήσουν τα παιδιά τους. Εδώ, ο δάσκαλος μπορεί να προτείνει φοίτηση του μαθητή στο Ολοήμερο Σχολείο. Γενικά, ο ρόλος των γονέων θα πρέπει να είναι περισσότερο υποστηρικτικός και λιγότερο διδακτικός.

5. Παιδαγωγικο-ψυχολογικοί παράγοντες

Οι Κ.Ο.Ε., για να φέρουν θετικά αποτελέσματα στην επίδοση των μαθητών, θα πρέπει να ανταποκρίνονται στην *ηλικία* τους (στις *μικρές τάξεις*, λίγες σε συχνότητα και μικρής χρονικής διάρκειας – στις *μεγάλες τάξεις*, περισσότερες και μεγαλύτερης χρονικής διάρκειας), αλλά και στις *ικανότητές* τους.

Τελικός στόχος θα είναι να ολοκληρώνονται από το μαθητή χωρίς να στερηθεί τον ελεύθερο απογευματινό του χρόνο. Άρα, θα είναι απλές. Ιδανικό για μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες είναι να έχουν οι Κ.Ο.Ε. εξατομικευμένο χαρακτήρα, σύμφωνα με τις ανάγκες τους.

6. Διδακτικοί παράγοντες

Οι Κ.Ο.Ε., εκτός της μαθησιακής επίδοσης, επιδρούν θετικά και στην απόκτηση υπευθυνότητας του μαθητή σχετικά με τη μελέτη, τη μόρφωσή του και τις σχολικές του υποχρεώσεις. Η δυσκολία τους κλιμακώνεται από τάξη σε τάξη. Στις μικρές τάξεις ανταποκρίνονται στην *ανάπτυξη δεξιοτήτων* των μαθητών, ενώ στις μεγάλες στην *κατάκτηση γνώσεων* και στην *προετοιμασία* για την επόμενη εκπαιδευτική βαθμίδα (Γυμνάσιο).

Για τις Κ.Ο.Ε. έχουν κατά καιρούς διατυπωθεί διάφορα *ερωτήματα*:

- Πού αρχίζουν και πού σταματούν οι εργασίες στο σπίτι;
- Πώς μπορεί το σχολείο να τις προσδιορίσει ποσοτικά;
- Θα είναι μια προσπάθεια να διατηρηθεί η επαφή του μαθητή με το σχολείο ή θα είναι ανεξέλεγκτες και θα δημιουργήσουν αδιέξοδα σε μαθητές και γονείς;
- Ποιος επεξηγεί ό,τι δεν έχει κατανοηθεί από τον μαθητή για τη συμπλήρωσή τους;
- Είναι ευθύνη των εκπαιδευτικών ή των γονέων;
- Για ποιον δίνονται και χρειάζεται να δίνονται κάθε μέρα;
- Το περιεχόμενό τους είναι κατάλληλα προσαρμοσμένο στον μαθητή;
- Ποια είναι η επίσημη θέση του Υπουργείου και του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου για τις Κ.Ο.Ε.;

Οι Κ.Ο.Ε. είναι ένα θέμα που θα πρέπει να συζητηθεί ευρέως στον εκπαιδευτικό κόσμο. Ίσως και να συνδέεται και με την αποσαφήνιση των ρόλων σχολείου και οικογένειας.

Τι συμβαίνει λοιπόν με τις Κ.Ο.Ε.; Το πρόβλημά τους –μεταξύ άλλων, του σημερινού, αγχωτικού και ανταγωνιστικού σχολείου– φαίνεται από τη διχογνωμία που επικρατεί και εστιάζεται στα εξής:

- αν επιδρούν θετικά ή αρνητικά στους μαθητές,
- αν οι μαθητές αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην εκτέλεσή τους,
- αν πρέπει να ανατίθενται ή όχι και πώς.

Οι απόψεις διχάζονται. Ερευνητές και παιδαγωγοί έχουν οξύτατες αντιπαραθέσεις για τη χρησιμότητά τους ή μη. Αυτή η επιστημονική αντιπαράθεση δίνει εκρηκτικές διαστάσεις στο όλο πρόβλημα, παιδαγωγικές, διδακτικές και κοινωνικές.

Το θέμα των Κ.Ο.Ε. πρέπει να αντιμετωπίζεται με ιδιαίτερη παιδαγωγική ευαισθησία και με βάση τις αρχές της διδακτικής δεοντολογίας και το δικαίωμα του γονέα να βοηθήσει και του μαθητή να βοηθηθεί. Θεωρητικά, υπάρχουν στη διεθνή βιβλιογραφία διαφορετικές απόψεις για τη χρησιμότητά τους. Η συζήτηση μεταξύ των ειδικών (παιδαγωγών, ψυχολόγων, εκπαιδευτικών) σχετικά με τις Κ.Ο.Ε. σχηματοποιείται σήμερα σε *τρεις διαφορετικές απόψεις,* σε *τρία ρεύματα:*

α. *των υποστηρικτών (υπέρμαχων),* οι οποίοι είναι της άποψης ότι οι Κ.Ο.Ε. εξυπηρετούν παιδαγωγικούς σκοπούς και πρέπει να δίνονται. Προβάλλουν τα *πλεονεκτήματά* τους:

- Ενισχύουν και ισχυροποιούν τις ίσες ευκαιρίες του εκπαιδευτικού συστήματος
- Εξατομικεύουν τη διαδικασία της μάθησης
- Παρέχουν ευκαιρίες στους μαθητές να επεκτείνουν και να εμπλουτίσουν τις γνώσεις τους
- Διαπαιδαγωγούν τους μαθητές στην αυτοδυναμία, στη δημιουργικότητα και στην υπευθυνότητα
- Συντελείται εμπέδωση δεξιοτήτων στο γνωστικό, συναισθηματικό και ψυχοκινητικό τομέα (τρισδιάστατος μαθητής)
- Οικοδομούν ένα maximum εφοδίων στον μαθητή μέσα από το μοντέλο της αθροιστικής μάθησης
- Είναι ένας τρόπος διαμόρφωσης του ελεύθερου χρόνου των μαθητών
- Εμποδίζουν την αποξένωση σχολείου και οικογένειας, γιατί κρατούν συνεχώς σε επικοινωνία τους δύο πόλους που επηρεάζουν τον μαθητή

β. *των πολεμίων (επικριτών),* οι οποίοι επιμένουν ότι καταπατούνται τα δικαιώματα του μαθητή για ψυχαγωγία και ανάπαυση κατά τον ελεύθερο χρόνο του. Αναφέρουν τα *μειονεκτήματά* τους:

- Περιορίζουν τον ελεύθερο χρόνο των μαθητών

- Δεν λαμβάνουν υπόψη την ατομικότητα των μαθητών και έτσι δεν ανταποκρίνονται σε όλους
- Συμβάλλουν στην αύξηση της ανισότητας (καλοί και αδύνατοι μαθητές)
- Επιβαρύνουν και επιδρούν αρνητικά στην οικογένεια των μαθητών
- Είναι αναποτελεσματικές, γιατί δεν υπόκεινται σε αξιολόγηση με ανατροφοδότηση ούτε υπάρχει εξατομικευμένη διόρθωση
- Χρησιμοποιούνται και ως μέσον επιβολής ποινής
- Προκαλούν απογοήτευση αλλά και άγχος στους μαθητές
- Διαταράσσουν τη σχέση σχολείου και οικογένειας

γ. *Αυτών που δέχονται την ανάθεσή τους με μεταρρυθμίσεις,* οι οποίοι υποστηρίζουν ότι πρέπει να υπάρχουν Κ.Ο.Ε., αλλά είναι απαραίτητο να περιοριστεί η ποσότητά τους και να βελτιωθούν στην πράξη.

Όλοι όμως συμφωνούν ως προς τη *φύση* και το *σκοπό* των Κ.Ο.Ε., ότι, δηλαδή:

α. Είναι εργασία που συμπληρώνει την εργασία του σχολείου

β. Περιλαμβάνει έναν αριθμό δραστηριοτήτων (επαναλήψεις, ανακεφαλαιώσεις διδαχθέντων, προπαρασκευή για μελλοντικές εργασίες του σχολείου...)

γ. Βοηθούν τον δάσκαλο να αντιμετωπίσει τις ελλείψεις των μαθητών και να εξισώσει –κατά το δυνατόν– την απόδοση των μαθητών και τη συμπλήρωση της ατελείωτης εργασίας του σχολείου. Δηλαδή, προβάλλουν τα *υπέρ* και τα *κατά* των Κ.Ο.Ε.

Στην *ελληνική βιβλιογραφία,* αρκετοί παιδαγωγοί προσπάθησαν να οριοθετήσουν το πρόβλημα των Κ.Ο.Ε. με *εργασίες* και *έρευνες*. Η *έρευνα του Δ. Χατζηδήμου* «Οι Κ.Ο.Ε. από τη σκοπιά των εκπαιδευτικών, μαθητών και γονέων» (1995) διαπίστωσε τα εξής: 1) Εκπαιδευτικοί, μαθητές και γονείς στη μεγάλη τους πλειονότητα έχουν θετική στάση απέναντι στο θέμα της ανάθεσης των Κ.Ο.Ε. 2) Οι γονείς προτιμούν τους εκπαιδευτικούς που αναθέτουν πολλές εργασίες. 3) Παρατηρείται μικρή διαφοροποίηση ανάμεσα σε εκπαιδευτικούς, μαθητές και γονείς ως προς την ανάθεση Κ.Ο.Ε. τα Σαββατοκύριακα και τις γιορτές. 4) Τις Κ.Ο.Ε. υποστηρίζουν γονείς μαθητών μικρών ηλικιών. 5) Η αποδοχή και υποστήριξη των Κ.Ο.Ε. στα ιδιωτικά σχολεία είναι αυξημένη και απαιτητή, ενώ στα δημόσια είναι αντιστρόφως ανάλογη της σχολικής τάξης.

Έρευνα των εκπαιδευτηρίων «Ο Πλάτων», υπό την αιγίδα του Κέντρου Πειραματικής Παιδαγωγικής, με θέμα «Οι σχολικές εργασίες στο σπίτι» (Αθήνα 1997-98), έδειξε ότι: 1) οι μαθητές θέλουν να διατηρηθούν οι Κ.Ο.Ε. ως έχουν σε ποσότητα και σε ποιότητα (88%), 2) οι εκπαιδευτικοί υποστηρίζουν ότι οι Κ.Ο.Ε. βοηθούν στην καλύτερη επίδοση των μαθητών (69,6%) και 3) οι γονείς τις αποδέχονται ως έχουν (92,6%).

Έρευνα της Φ. Κοσσυβάκη (2002α) με θέμα «Η κρίση του σχολείου στην κρίση των μαθητών και ο ρόλος των σχολικών εργασιών» έδειξε ότι οι εκπαιδευτικοί αναθέτουν εργασίες για το σπίτι κυρίως σε *κύρια* και ελάχιστα σε *δευτε-*

ρεύοντα μαθήματα. Ο τρόπος της ανάθεσής τους, δηλ. ασκήσεις από τα σχολικά εγχειρίδια που δεν ολοκληρώθηκαν στο σχολείο, αποτελεί σοβαρό μειονέκτημα, δεδομένου ότι στο πνεύμα της Διδακτικής του Ενεργού Υποκειμένου οι Κ.Ο.Ε. οφείλουν να διασφαλίζουν τη διαφοροποίηση και τη διαμόρφωση του ελεύθερου χρόνου των μαθητών για δημιουργική απασχόληση.

Και στην *ξενόγλωσση βιβλιογραφία* οι σχετικές έρευνες για την αποτελεσματικότητα των Κ.Ο.Ε. διαμορφώνουν μια αντιφατική και συγκεχυμένη εικόνα. Ο Γερμανός συγγραφέας και ερευνητής Rolf Winkeler στην ερευνητική του εργασία Hausafgaben in der Schule (εργασίες στο σπίτι και στη σχολική πράξη) αναφέρει ότι η πλειονότητα των γονέων, των μαθητών και των εκπαιδευτικών θεωρούν τις Κ.Ο.Ε. αναγκαίες για τη σχολική πράξη και αναγνωρίζει τον ιδιαίτερο ρόλο που παίζουν αυτές στη μάθηση των μαθητών. Επισημαίνει την έλλειψη μιας διδακτικής θεωρίας γύρω από τις Κ.Ο.Ε. καθώς και την ύπαρξη μιας διάχυτης άποψης ότι οι Κ.Ο.Ε. καλύπτουν μια αναγκαιότητα που δεν έχει πλήρως επιβεβαιωθεί, τουλάχιστον στον ερευνητικό χώρο.

Το ερώτημα σχετικά με την ανάθεση ή μη των Κ.Ο.Ε. δεν είναι εύκολο να απαντηθεί. Κάθε εκπαιδευτικός, όμως, θα πρέπει να γνωρίζει το θεσμικό πλαίσιο και τις εγκυκλίους τις σχετικές με το θέμα των Κ.Ο.Ε. και να ανταποκρίνεται ανάλογα.

Οι Κ.Ο.Ε. πρέπει να έχουν τα εξής γνωρίσματα:

- Να είναι καλά προετοιμασμένες, ώστε να ανταποκρίνονται κάθε φορά στη διδακτική και μαθησιακή επιδίωξη, χωρίς να ωθούν σε αντιγραφές και απομνημονεύσεις.
- Να έχουν ρεαλιστικούς και επιτεύξιμους στόχους, για να μην προκαλούν άγχος στο μαθητή και αναστάτωση στο σπίτι.
- Να ετοιμάζονται από τον εκπαιδευτικό με βάση τον μέσο μαθητή, από άποψη δυσκολίας και διάρκειας.
- Να υπάρχει χρονοδιάγραμμα εκτέλεσης, π.χ., Α′ και Β′ τάξεις: 10-15′, Γ′ και Δ′: 20-30′, Ε′ και ΣΤ′: 30-45′, με σεβασμό στον ελεύθερο χρόνο των μαθητών.
- Να δίνονται διευκρινίσεις και σαφείς οδηγίες στους μαθητές για την εκτέλεσή τους, να είναι σύντομες και να ελέγχονται από τον εκπαιδευτικό.
- Να είναι προφορικές ή γραπτές και να συμβάλλουν στην άσκηση των αναγκαίων δεξιοτήτων.
- Να καθιερωθεί τετράδιο εργασιών ή ντοσιέ, το οποίο θα αποτελεί πηγή ανατροφοδότησης.

Οι Κ.Ο.Ε., πέραν των άλλων, είναι στα χέρια του εκπαιδευτικού και ένας *δείκτης αξιολόγησης* του γνωστικού επιπέδου των μαθητών.

Ο εκπαιδευτικός δεν πρέπει να ξεχνά τη βασική παιδαγωγική αρχή, ότι δηλαδή, όσο καλύτερα προετοιμασμένος είναι για τη διδασκαλία του, τόσο πιο αποτελεσματική γίνεται η διδασκαλία και, επομένως, τόσο λιγότερες και πιο αποτελεσματικές εργασίες αναθέτει. Οι νεοδιοριζόμενοι εκπαιδευτικοί επιβάλλεται

να επιλύουν οι ίδιοι τις εργασίες, πριν δοθούν στους μαθητές, για να συνειδητοποιήσουν τις δυσκολίες και τη διάρκεια της διεκπεραίωσής τους.

7. Ολοήμερο σχολείο και Κ.Ο.Ε.

Τελικά, πώς θα ήταν σκόπιμο να αντιμετωπιστεί το ζήτημα σχετικά με τις Κ.Ο.Ε.; Θα καταργηθούν; Θα ανατίθενται ως έχουν; Θα αλλάξει ο τρόπος διεκπεραίωσής τους;

Μία *εναλλακτική λύση* είναι το Ολοήμερο Σχολείο (Ο.Σ.), που από τη φιλοσοφία του προσφέρεται για την αντιμετώπιση αυτού του προβλήματος σχετικά με τις Κ.Ο.Ε. Το Ο.Σ. καλείται σήμερα να αντιμετωπίσει το πρόβλημα των Κ.Ο.Ε.:

- δημιουργώντας θετικό συναισθηματικό κλίμα μεταξύ εκπαιδευτικών-εκπαιδευτικών, εκπαιδευτών-μαθητών και μαθητών-μαθητών·
- αποφεύγοντας τη «σχολειοποίηση» στην προετοιμασία-μελέτη και δραστηριοποιώντας το ενδιαφέρον των μαθητών, κάνοντας ευχάριστη και ελκυστική την παραμονή τους στο σχολείο·
- εξισορροπώντας την πίεση της οικογένειας, που δημιουργείται από την επιθυμία των γονέων να βοηθήσουν τα παιδιά·
- διεκπεραιώνοντας τις Κ.Ο.Ε. στο χώρο του σχολείου, χωρίς να αναθέτει ο δάσκαλος του Ο.Σ. άλλες για το σπίτι.

Για να μπορέσει, όμως, το Ο.Σ. να υπερνικήσει τα προβλήματα που προκύπτουν από τις Κ.Ο.Ε. και για να καταστεί δυνατόν αυτές να επηρεάσουν θετικά και αποτελεσματικά τη μάθηση των μαθητών, τη σχολική επίδοση και την εύρυθμη λειτουργία του σχολείου, ο εκπαιδευτικός οφείλει να γνωρίζει τις ικανότητες, τις ελλείψεις και τις δυσκολίες των μαθητών του, να ξεχωρίζει ποιες εργασίες προκαλούν το ενδιαφέρον ή είναι αδιάφορες στους μαθητές, και να αναθέτει όχι πάντα της ίδιας μορφής εργασίες, αλλά διαφοροποιημένες, ανάλογα με τις ανάγκες των μαθητών. Το Ο.Σ. μπορεί να βοηθήσει στο θέμα των Κ.Ο.Ε. όταν ο αριθμός των Κ.Ο.Ε. που δίνονται από τον δάσκαλο της τάξης είναι περιορισμένος και υπάρχει βοήθεια και επίβλεψη από τον δάσκαλο του Ο.Σ., ο οποίος πρέπει να είναι σωστά προετοιμασμένος και να κινείται βάσει ενός ακριβούς προγραμματισμού για τη διεκπεραίωσή τους, μέσα από τις πολλές δυσκολίες που αναφύονται στη λειτουργία του Ο.Σ.

8. Διεκπεραίωση των Κ.Ο.Ε. στο Ολοήμερο Σχολείο

Διεκπεραίωση των Κ.Ο.Ε. στο Ο.Σ. επιτυγχάνεται μέσα από κατάλληλα προγράμματα μελέτης, όπου δίνεται η ευκαιρία στον εκπαιδευτικό να χρησιμοποιήσει διάφορες μεθόδους διδασκαλίας (κατά ομάδες, εξατομικευμένη, κατά ζεύγη μαθητών, αλληλοδιδακτική...), ώστε να επιτευχθεί η διερευνητική μάθηση, να καλλιεργηθεί η κριτική σκέψη των μαθητών, να αναπτυχθεί η μεταβίβαση της μάθησης καθώς και η επικοινωνία και συνεργασία μεταξύ των μαθητών για τη

λύση ενός προβλήματος. Όμως, οποιαδήποτε μορφή διδασκαλίας θα πρέπει να χαλαρώνει τους μαθητές, στους οποίους έχει ήδη επέλθει η κόπωση από το πρωινό πρόγραμμα. Ο προσεκτικός προγραμματισμός και σχεδιασμός των διδακτικών δραστηριοτήτων από τον εκπαιδευτικό του Ο.Σ., η συνεργασία του με τους εκπαιδευτικούς της κανονικής τάξης και η ενημέρωσή τους από εκείνον για τις Κ.Ο.Ε. θα βοηθήσουν στη σωστή διεκπεραίωσή τους.

Ο εκπαιδευτικός οφείλει να επιλέγει το χρόνο στο πλαίσιο του οποίου οι μαθητές θα διεκπεραιώσουν τις Κ.Ο.Ε. (εκείνες που έχει σημειώσει ο δάσκαλος του πρωινού ωραρίου στο βιβλίο ή τετράδιο των μαθητών). Με την καθοδήγηση του δασκάλου οι μαθητές μπορούν να εργαστούν ατομικά ή ομαδικά. Με τον τρόπο αυτόν οι μαθητές και τις Κ.Ο.Ε. θα κατανοήσουν συμπληρώνοντάς τες και θα αναπτύξουν τις κοινωνικές και γνωστικές δεξιότητες που έχει ως στόχο να τους διδάξει το Ο.Σ. Σημαντικό ρόλο παίζουν τα μέσα διδασκαλίας και το εποπτικό υλικό που θα χρησιμοποιηθεί.

Στο Ο.Σ. και στο χρόνο που διατίθεται για την «Προετοιμασία-Μελέτη» διεκπεραιώνονται οι Κ.Ο.Ε. των μαθημάτων της Γλώσσας και των Μαθηματικών. Η διεκπεραίωση των Κ.Ο.Ε. όλων των μαθημάτων στο Ο.Σ. θα σηματοδοτήσει το «κλείσιμο της σάκας» του μαθητή, δηλαδή ο μαθητής με τη λήξη του προγράμματος του Ο.Σ. θα είναι έτοιμος ως προς όλες τις εργασίες του, ώστε να υπάρχει ελεύθερος χρόνος για άλλες δραστηριότητές του. Ευελπιστούμε ότι το Ο.Σ. με τη συνεχή βελτίωση στην πορεία του θα φτάσει στο σημείο να «κλείνει» τη σάκα του μαθητή.

Με τη σημερινή του λειτουργία ο πολλά υποσχόμενος θεσμός του Ο.Σ. κινδυνεύει να υπονομευτεί από την «κατάχρηση» των Κ.Ο.Ε. Δίνονται πολλές και απρογραμμάτιστες Κ.Ο.Ε. και αυτό μπορεί να οδηγήσει στη συρρίκνωση του περιεχομένου της διδασκαλίας στο Ο.Σ., στην αισθητή απόκλιση από το αναλυτικό πρόγραμμα και στη σχολειοποίηση του χρόνου παραμονής των μαθητών στο σχολείο για την ολοκλήρωσή τους.

Η *αποτελεσματικότητά* τους εξαρτάται από παράγοντες όπως ο περιορισμένος διδακτικός χρόνος που διατίθεται για τη διεκπεραίωσή τους, η πληθώρα φωτοτυπιών με Κ.Ο.Ε. που δίνονται από τους δασκάλους του πρωινού ωραρίου, οι περισσότερες από τις οποίες δεν είναι ενδιαφέρουσες στους μαθητές, και η έλλειψη σωστής και προσεκτικής προετοιμασίας του εκπαιδευτικού.

Η *αποτελεσματικότητά* τους επιτυγχάνεται όταν δίνονται από τον δάσκαλο στους μαθητές σαφείς, ακριβείς, πλήρεις και κατάλληλες οδηγίες για την εκτέλεσή τους, αφού πρώτα εκείνος τις ετοιμάσει προσεκτικά, εξυπηρετώντας παιδαγωγικούς και διδακτικούς σκοπούς. Απαραίτητα στοιχεία είναι ο προσεκτικός έλεγχός τους και η συνεργασία όλων των εκπαιδευτικών μεταξύ τους, των εκπαιδευτικών με τους μαθητές αλλά και των μαθητών μεταξύ τους.

Η διεκπεραίωση των Κ.Ο.Ε., λοιπόν, είναι μία από τις βασικές επιδιώξεις του Ο.Σ., αλλά όχι η μοναδική. Θα δοθεί έμφαση σε αυτές, χωρίς να παραμεληθεί

το υπόλοιπο πρόγραμμα. Για να διαφυλάξουμε το Ο.Σ., θα πρέπει να συνηγορήσουμε στον εξορθολογισμό των Κ.Ο.Ε., δηλαδή να είναι περιορισμένες και να ολοκληρώνονται μέσα στο χρόνο που προβλέπεται γι' αυτές. Όμως, το ερώτημα που παραμένει ακόμα μετέωρο είναι ποιες κατηγορίες μαθητών ωφελούνται περισσότερο από τις Κ.Ο.Ε. και σε ποια συγκεκριμένα μαθήματα.

Οι Κ.Ο.Ε. έχουν ακλόνητα ερείσματα στους γονείς, στους εκπαιδευτικούς αλλά και στους μαθητές σε ένα μεγάλο ποσοστό.

Τι θα γίνει, λοιπόν, με τις Κ.Ο.Ε., που είναι το καθημερινό «ψωμί» για χιλιάδες μαθητές και δασκάλους;

- είναι χωρίς αποτελεσματικότητα;
- ενισχύουν και ισχυροποιούν το εκπαιδευτικό σύστημα;
- περιορίζουν τον ελεύθερο χρόνο του παιδιού;
- εμποδίζουν την ανάπτυξη της παιδικής δημιουργικότητας;

Πώς όλα αυτά θα εναρμονιστούν, θα ισορροπήσουν, με σκοπό το βέλτιστο αποτέλεσμα για τους μαθητές, με τη διατήρηση μιας συνεχούς –αλλά άνετης και ξεκούραστης– επικοινωνίας των δύο πόλων (σχολείου και σπιτιού);

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Βρεττός, Γ. (2002): Το Ολοήμερο Σχολείο: Οι απαιτήσεις και οι υποσχέσεις του για εκπαιδευτική μεταρρύθμιση. Στο: *Ολοήμερο Σχολείο – Λειτουργία και προοπτικές* (επιμ. Ι.Ε. Πυργιωτάκης, Π.Ι. – Ο.Ε.Δ.Β.), Αθήνα.

Δ.Ο.Ε.-Π.Ο.Ε.Δ. (1997): *Τα αναλυτικά προγράμματα στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση*. Πρακτικά Συνεδρίου, Αθήνα.

Καΐλα, Μ. (1999): *Ο εκπαιδευτικός στα όρια της παιδαγωγικής σχέσης*, έκδοση της ιδίας, Αθήνα.

Κοσσυβάκη, Φ. (2003): *Εναλλακτική Διδακτική. Προτάσεις για μετάβαση από τη Διδακτική του Αντικειμένου στη Διδακτική του Ενεργού Υποκειμένου*, Αθήνα.

Κουλουμπαρίτση, Αλ. (2003): *Οι Κ.Ο.Ε. στο Δημοτικό Σχολείο*, Αθήνα.

Λουκέρης, Δ. – Μαρκαντωνάτου, Α. (2004). *Το Ολοήμερο Δημοτικό Σχολείο ως Εκπαιδευτική Καινοτομία*, Ατραπός, Αθήνα.

Ματσαγγούρας, Ηλ. (2000): *Η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία και μάθηση*, Γρηγόρη, Αθήνα.

Ματσαγγούρας, Ηλ. (2004): *Κειμενοκεντρική προσέγγιση του γραπτού λόγου*, Γρηγόρη, Αθήνα.

Ξανθάκου, Π. – Παπαναούμ, Ζ. (2000): *Η ενδοσχολική επιμόρφωση των εκπαιδευτικών: Ελληνικές εμπειρίες 1997-2000*, Action Α.Ε., Θεσσαλονίκη.

Ο.Ε.Δ.Β. – Π.Ι. (2002): *Ολοήμερο Σχολείο – Λειτουργία και Προοπτικές*.

Παπαγρηγορίου, Γ. (2003): *Οι «κατ' οίκον» εργασίες των μαθητών του Δημοτικού Σχολείου* (εισήγηση), Αθήνα.

Παπάς, Α. (1990): *Μαθητοκεντρική διδασκαλία*, Βιβλία για Όλους, Αθήνα.

Παπάς, Αθ. (2000): *Σχολική παιδαγωγική*, τ. Α΄ (έκδοση του ιδίου), Αθήνα.

Παπάς, Αθ. (2002): *Οι σχολικές εργασίες στο σπίτι, οι «κατ' οίκον» εργασίες*, Αθήνα.

Πυργιωτάκης, Ι. (2001): *Ολοήμερο Σχολείο. Μια πρώτη προσπάθεια εφαρμογής*.

Πυργιωτάκης, Ι. – Χανιωτάκης, Ν. – Θωίδης, Γ.: «Ολοήμερο Σχολείο: Νέες απαιτήσεις για το ρόλο του εκπαιδευτικού». Στο: *Ολοήμερο Σχολείο. Λειτουργία και προοπτικές*, ΥΠΕΠΘ – Π.Ι., Αθήνα.

Ταρατόρη-Τσαλτακίδου, Ελ. (1999): *Σχεδιασμοί μαθημάτων Δημοτικού Σχολείου*, Αδελφοί Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη.

Τριλιανός, Αθ. (1997): *Η κριτική σκέψη και η διδασκαλία της*, έκδοση του ιδίου, Αθήνα.

Τσιπλητάρης, Αθ. (1998): *Η ψυχοκοινωνιολογία της σχολικής τάξης*, έκδοση του ιδίου, Αθήνα.

ΥΠΕΠΘ (2002): *Συμπληρωματικές οδηγίες για τη διδασκαλία των μαθημάτων στο Δημοτικό Σχολείο, Σχ. Έτος 2002-03*, ΟΕΔΒ, Αθήνα.

ΥΠΕΠΘ (2003): *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ.) και Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών (Α.Π.Σ.) Δημοτικού*.

Φλουρής, Γ. (1995): *Αναλυτικά προγράμματα για μια νέα εποχή στην εκπαίδευση*, έκδοση Β′, Γρηγόρη, Αθήνα.

Χατζηγεωργίου, Ιω. (2000): *Γνώθι το CURRICULUM*, Ατραπός, Αθήνα.

Χατζηδήμου, Δημ. (2001): *Οι κατ' οίκον εργασίες των μαθητών. Μια ερευνητική προσέγγιση*, Αδελφοί Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη.

Χατζηθεολόγου, Α. (2003): *Η προετοιμασία και η μελέτη στα προγράμματα του Ολοήμερου Σχολείου* (εισήγηση), Αθήνα, 8-9 Απριλίου 2003.

Ξενόγλωσση

Baker, K.O. – Zimmermann, P. (1989): *Jugend, Joystick, Music-Box. Die Medienwelt Jugendlicher in Schule und Freizeit*.

Hoy, W.K. *et al.* (1991): *Open schools/Healthy schools: Measuring organisational climate*, Sage, Newburg Park.

Massialas, B. – Zenin, J. (1975): *Η δημιουργική εργασία στο Σχολείο* (μτφρ. Κ. Τσιμπούκη), Αθήνα.

Postmann, N. (1989): *Das Verschwinden der kindheit*.

Zielinski, W. (1998): *Lernschwierige*.